

1. Otchet ob uchebno-metodicheskoy i nauchno-issledovatel'skoy rabote kafedry istorii SSSR Kievskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo instituta imeni A.M. Gorkogo za 1951 – 1952 uchebnyu god. – DAMK. – F. R-346. – Op. 2. – Od. zb. 651. – Ark. 35.
2. Tematicheskie kartochki na nauchno-issledovatel'skuiu rabotu professorsko-prepodavatelskogo sostava po kafedram za 1946 god. – DAMK. – F. R-346. – Op. 2. – Od. zb. 140 – Ark. 145.
3. *Yusov S.* Istorik Volodymyr Golobutskii (1903–1993): zhittia, naukova i pedagogichna diialnist. – K.: NAN Ukrainy, Institut istorii Ukrainy, 2011. – 336 s.

Буряк С.А.

Научно-педагогическая деятельность А.А. Вовка в Киевском государственном педагогическом институте имени А.М. Горького (1944 – 1956 гг.).

Исследовано научную и педагогическую деятельность украинского историка, кандидата исторических наук А.А. Вовка в Киевском государственном педагогическом институте имени А.М. Горького и его вклад в развитие советского исторического образования и науки.

Ключевые слова: историческое образование, наука, педагогическая деятельность, институт.

Buryak S.A.

Scientific-pedagogical activity of A.A. Vovka in the Kievan state Pedagogical college of the name of O.M. Gorki (1944 – 1956).

Investigational scientific and pedagogical activity of the Ukrainian historian, candidate of historical sciences A.A. Vovka in the Kievan state pedagogical college of the name of O.M. Gor'ki and his contribution to development of soviet historical education and science.

Keywords: historical education, science, pedagogical activity, institute.

УДК 930 37:63"19"(091)

Р.О. БЛИЗНЮК

ІСТОРІОГРАФІЯ ВИЩОЇ АГРАРНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В ІСТОРИЧНІЙ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ 1950 – СЕРЕДИНИ 60-Х РР.

Проведено історіографічний аналіз історичної наукової літератури 50 – сер. 60-х рр. ХХ ст. щодо вищої аграрної освіти України. Висвітлено тенденції, закономірності, підходи до розуміння сутності проблеми зазначених років.

Виявлено, що проблема підготовки кадрів сільських фахівців вищої кваліфікації в цей період піднімалася в переважній більшості робіт, однак практично відсутні комплексні дослідження питань функціонування та розвитку вищої сільськогосподарської школи. Питання історії розвитку вищої сільськогосподарської освіти в УРСР дослідники торкалися побіжно, виключно в контексті висвітлення становлення та розвитку цілісної системи сільськогосподарської освіти Радянського Союзу.

Ключові слова: історіографія, вища аграрна освіта, вищі сільськогосподарські навчальні заклади.

Історіографія вищої аграрної освіти України другої половини ХХ ст. є невід'ємною складовою вітчизняної історіографії новітнього періоду історії. Вона простежує найважливіші тенденції та закономірності розвитку української історичної науки та забезпечує сучасні методи історичного пізнання. Через розвідки проблемної історіографії відтворюється об'єктивний процес вітчизняної історичної науки, створюються передумови для її успішного розвитку, визначається характер і обсяг нових завдань, що постають перед нею.

У радянську добу та пострадянські часи про сферу освіти України другої половини ХХ століття нагромаджено значний потенціал історичних джерел. Найвні джерела відображують різнопланові напрямки функціонування системи народної освіти республіки, зокрема загальноосвітніх шкіл, профтехучилищ, середніх та вищих навчальних закладів. Однак немає великої кількості джерел про вищу аграрну освіту України. На даний час відсутня узагальнююча ґрунтовна праця з історіографії розвитку вищої аграрної освіти в Україні, поодинокими є розвідки з історії вивчення її окремих аспектів. А сучасний етап розвитку вітчизняної історичної науки, який позначений якісними змінами і зрушеннями, потребує підготовки таких досліджень.

Для історичних досліджень обраної проблеми за радянських часів характерні: акцентування уваги на позитивних сторонах життя при соціалізмі, кількісних показниках та динаміці розвитку системи вищої аграрної освіти, протиставлення закордонних прикладів,

підкреслювання таких рис, як безкоштовність та вільний доступ до навчання, відсутність національних та гендерних обмежень, замовчування негативних явищ та тенденцій. І все ж таки, незважаючи на істотні вади, не варто абсолютно заперечувати наукову цінність радянської історіографії.

Вища аграрна освіта України розглядалася в контексті історії вищої школи УРСР або історії вищої освіти СРСР. Пропаганда принципів партійності та інтернаціоналізму, телеологічної зумовленості перемоги соціалістичного ладу затьмарювала позитивні моменти, які були й розвивалися в рамках вищезазначеної системи.

Історіографія 50 – сер. 60-х років XX ст. з обраною проблемою характеризується тим, що праці дослідників містять чимало фактичних даних, а також ряд справедливих положень відносно значення вищих сільськогосподарських учбових закладів у розвитку вітчизняної освіти й культури. Однак, більшість авторів, перебуваючи під впливом комуністичної ідеології, тенденційно висвітлювали історію становлення та розвитку вищої аграрної освіти України. Праці, надруковані в цей період, не могли надати належного наукового аналізу діяльності вищих сільськогосподарських закладів. Їх автори не мали можливості об'єктивно оцінити значення діяльності вищих сільсько-господарських учбових закладів як визначних осередків вітчизняної аграрної науки.

Історіографія свідчить, що науковці висвітлювали становище вищої аграрної школи України, з'ясовували тенденції її розвитку, зосереджувалися на напрямках її діяльності у контексті розвитку вищої аграрної освіти в СРСР. Тому безпосередньо вищій аграрній освіті України не присвячено жодної окремої праці. Однак, є кілька наукових праць, які вийшли в 1950 – сер. 1960-х рр. і висвітлюють розвиток вищої аграрної освіти СРСР. Серед них можна виділити праці Івановича К.А. «Сельскохозяйственно-образование в СССР» [1], «Высшая сельскохозяйственная школа в СССР» [2] та «Основы обучения и воспитание в сельскохозяйственной школе» [3], Гатліха Г.А. «Сельскохозяйственные вузы СССР» [4]. Узагальненню досвіду навчальної та наукової роботи ветеринарних навчальних закладів у дореволюційний період та за роки радянської влади присвячена монографія В. Коропова «Ветеринарна освіта в СРСР» [5].

В цих наукових працях визначаються завдання вищої сільськогосподарської освіти. Сільськогосподарська освіта являє собою систему підготовки спеціалістів вищої і середньої кваліфікації, кадрів масових професій для сільського господарства. Розвиток вищої сільськогосподарської освіти визначається завданнями та особливо-стями сільськогосподарського виробництва. Успішне вирішення складних завдань сільськогосподарського виробництва можливе лише на основі широкого застосування в сільському господарстві всіх досягнень аграрної науки. Цим цілям і зобов'язана служити вища сільськогосподарська освіта.

В працях Івановича К.А. [1, 2, 3] міститься короткий, але насичений інформацією нарис про сільськогосподарську освіту в дореволюційній Росії та в СРСР. В них були позначені основні віхи становлення професійних (спеціальних) сільськогосподарських навчальних закладів з поділом їх на нижчу, середню і вищу школи. Однак заявлена тема нарисів – «сільськогосподарська освіта ...» фактично звелася до повідомлення довідкових даних (порівняно повних і вивірених) про навчальні вищі агрономічні заклади.

Г.А. Гатліх у своїй книзі «Сельскохозяйственные вузы СССР» [4] виділив окремих розділ присвячений історичному розвитку сільськогосподарських вищих навчальних закладів України. Хронологічні рамки дослідження охоплюють 1920 – 1963 рр. Це єдина книга, яка надає, хоча і в стислій довідковій формі, але ґрунтовний фактологічний матеріал функціонування та особливостей сільськогосподарських вузів в Україні.

Іванович К.А. та Гатліх Г.А. [1, 2, 4] у своїх наукових працях ставлять собі за мету показати розвиток і охарактеризувати стан вищої сільськогосподарської освіти в СРСР і зокрема в УРСР, як складову загальносоюзного механізму. В книгах дається короткий нарис виникнення сільськогосподарських навчальних закладів, характеризується стан і завдання

подальшого розвитку вищого сільськогосподарської освіти.

Дослідження Г.А. Іванової «О подготовке кадров производственно-технической интеллигенции для социалистического сельского хозяйства» [6] має великий фактичний матеріал про розвиток сільськогосподарської освіти в 1953 – 1962 роках. Докладне висвітлення отримали такі питання, як комплектування складу студентів, зміст навчання та його відповідність запитам практики. Але автор фактично показав підсумки підготовки фахівців у сільськогосподарських навчальних закладах, а не її розвиток. В праці в основному відображена робота вузів, а сільськогосподарський технікум і школам приділено мало уваги.

Можна назвати лише окремі статті, в яких проблеми підготовки кадрів для села розглядалися спеціально [7, 8]. Сюди ж примикає група статей, написаних керівними працівниками, безпосередньо зайнятими організацією сільськогосподарської освіти в країні [9, 10, 11, 12]. Зазначені статті цікаві постановкою конкретних завдань подальшого розвитку вищої сільськогосподарської освіти, аналізом його поточних потреб, розбиранням низки практичних питань поліпшення підготовки фахівців у вищих навчальних закладах.

Питання розвитку вищої сільськогосподарської освіти порушувалися в тій чи іншій мірі в дослідженнях, присвячених загальним проблемам підготовки кадрів для всього народного господарства в цілому [13, 14, 15]. Ці роботи дають можливість визначити місце вищої сільськогосподарської освіти в загальній системі вищої і середньої спеціальної освіти в країні.

Серед перших радянських дослідників історії радянської вищої освіти можна назвати К. Галкіна [16] та Є. Чуткерашвілі [14]. Вагомою працею з історії становлення вищої школи в західноукраїнському регіоні у повоєнний період стала монографія Р. Ростікуса [17]. Питання історії розвитку вищої освіти в УРСР ці дослідники торкалися побіжно, виключно в контексті висвітлення становлення та розвитку цілісної системи освіти Радянського Союзу. Роботи цих науковців містять лише окремі розрізнені факти й приклади фрагментарного характеру зі стану вищої аграрної освіти в Україні. Їх праці практично не містять наукового аналізу всебічної діяльності вищої школи України, а з погляду політики тих років наводили фактичні матеріали, цим і доводили «успіхи національної політики КПРС», «культурної революції», «розвитку радянської освіти». До того ж, чимало наукових праць, присвячених вищій школі України, виходило з друку в Москві, тому багато принципових питань розвитку освіти в Україні оцінювалось через «московські окуляри».

Є.В. Чуткерашвілі [14] розглядає проблеми вищої освіти в економіко-статистичному плані, наводить дані про зростання вузів, контингент студентів, зміну їх соціального складу, забезпечення вищої школи науково-педагогічними кадрами. Значну увагу автором приділено порівнянню освітньо-наукових кадрів Радянського Союзу та провідних капіталістичних держав світу. Звичайно, ці порівняння дослідником проводилися суб'єктивно, під впливом тиску компартійної ідеології, що значно знизило наукову цінність публікацій. Разом з тим вчений дещо переоцінює роль заочного навчання, обходить питання позанавчальної виховної роботи зі студентами.

Вагомою працею з історії становлення вищої школи в західноукраїнському регіоні у повоєнний період стала монографія Р. Ростікуса [17]. Цінності дослідженню додає те, що через різку зміну соціально-економічних та політичних основ життя Західної України після приєднання до СРСР, місцеве населення неоднозначно сприймало комуністичні перетворення у закладах освіти, часто нівелюючи намагання радянської влади ідеологізувати навчально-виховний процес. Однак, робота не вийшла за рамки радянської цензури. Відповідно, автор суб'єктивно висвітлив повоєнні проблеми галузі, роблячи акцент на перевагах радянської системи освіти.

Перетворення, здійснювані державно-партійним керівництвом після смерті Й. Сталіна, торкнулися і сфери освіти. Впливу реформаторського курсу М. Хрущова зазнали усі її ланки. Дослідники активізували зусилля на висвітленні багатьох історичних тем, в тому числі на розкритті діяльності різних типів закладів освіти. Цьому сприяла часткова лібералізація суспільно-політичного життя, припинення масових переслідувань та репресій,

в певній мірі послаблена цензура та догматична оцінка партійними функціонерами історичних праць. Відкрились, хоча і дозовані, можливості доступу до архівних джерел. У суспільстві більш відкрито стали обговорювати проблеми народної освіти та навчання. Однак, офіційна влада змушувала дослідників доводити переваги соціалізму, а зусилля науковців зосереджувалися здебільшого на позитивних сюжетах.

Радянська історіографія акцентує увагу на позитивних сторонах життя при соціалізмі, кількісних показниках та динаміці розвитку системи вищої аграрної освіти, протиставлення закордонних прикладів, підкреслювання таких рис, як безкоштовність та вільний доступ до навчання, відсутність національних та гендерних обмежень, замовчування негативних явищ та тенденцій.

Починаючи з 1953 – 1954 рр. держава більшу увагу починає приділяти підвищенню якості підготовки фахівців. Характерною особливістю сільськогосподарської освіти з цього часу стає орієнтування на довгострокові форми навчання – вузи і технікуми, які забезпечували більш високий рівень спеціальної і теоретичної підготовки кадрів у порівнянні з курсами й школами, що вимагало якнайшвидшого усунення недоліків, які гальмували якісний ріст цих навчальних закладів.

Започатковували розповіді про вищу школу України 1953 – 1964 рр. працівники державних і партійних структур, ректори та секретарі партійних організацій вузів. Як правило, вони виступали на з'їздах КПРС, в періодичній пресі, де в позитивному руслі описували успіхи колективів, які вони очолювали, дуже обережно говорили про проблеми своїх вузів і обов'язково підкреслювали турботу партії і держави про вищу школу. З часом стали з'являтися наукові статті та узагальнюючі праці про вищу школу України, де згадувалися і сільськогосподарські вищі навчальні заклади. Значний фактичний матеріал з історії функціонування вищої школи УРСР, зокрема і аграрної, узагальнено у працях В. Єлютина, В. Пітова, Г. Єфименка, Ю. Даденкова [15, 19, 20, 18]. Зокрема, розглянуто кількісні та якісні показники зростання студентського контингенту та розкрито стан матеріально-навчального забезпечення вузі УРСР. У цих працях окремі фактологічні матеріали поєднувалися зі схематичним переказом постанов комуністичної партії та поспішними заполітизованими висновками.

До перших узагальнюючих праць, написаних на загальносоюзному матеріалі можна віднести роботу В.П. Єлютіна (міністра вищої освіти СРСР) [15], де з позицій офіційного керівництва аналізується розвиток вищої освіти, роль вищої школи у вирішенні кадрових проблем держави, у розвитку науки, техніки, нових технологій. Робота насичена фактичним матеріалом, показані досягнення СРСР у сфері освіти. У ній розкривається соціально – економічні і політичні причини перебудови вищої школи, показані основні напрями її подальшого розвитку.

Роботи українських дослідників проблем реформування вищої освіти Ю.М. Даденкова (міністра вищої і середньої фахової освіти УРСР) [18], і Г.П. Єфименко (заступника міністра вищої освіти УРСР) [20], в силу твердого ідеологічного контролю над офіційними виданнями, не виправдано копіювали загально-союзну структуру досліджень, аргументація реформування в них часто дублюється, кочуючи з видання у видання, але разом з тим, у них широко представлений місцевий матеріал. Питання підготовки кадрів для сільського господарства розглядалися в них фрагментарно, без належного аналізу стану справ, визначення суперечностей. Однак варто відзначити, що дослідження проводилися вже на статистичному матеріалі УРСР.

У книгах «Вища школа на новому етапі. З досвіду перебудови школи на Україні» [19], «Высшая школа на новом этапе» [21], «Высшая школа Украинской ССР в период перестройки» [22] позитивно оцінюється навчально-виховний процес та соціально-побутові умови студентів. Однак тогочасні праці, які претендували на узагальнення діяльності вищої школи, не виходили за межі партійних доктрин, були позбавлені критичності та

об'єктивності. Замовчувалися такі важливі аспекти, як політизація навчального процесу, його русифікація, вплив лібералізації суспільства на розвиток вищої школи.

Дослідники в своїх працях звернулися до реформування освітянської сфери, яке розпочалося у «відлигу» і охопило також вищі навчальні заклади. Передусім відображено процес укрупнення в республіці вищих навчальних закладів. У наукових працях показано, що в 1950 – 1960-х рр. в Україні відкривались нові навчальні заклади, об'єднувалися близькі за профілем, переглядалась структура окремих з них; відкривались нові факультети, перебазовувалися навчальні заклади з окремих міст. Ці процеси знайшли висвітлення в працях В.І. Пітова, В.М. Попова [19, 22, 23]. Автори стверджували, що для забезпечення народного господарства і сфери культури кадрами, необхідно було перебудувати систему вищої школи, пристосувати її до вимог і темпів розвитку народного господарства. Дослідники довели, що в 1953-1964 рр. Реформування вузів відбувалося шляхом реорганізації та укрупнення діючих вищих навчальних закладів. У зв'язку з цим з'ясовано, що на базі Київського сільськогосподарського і лісогосподарського інститутів у 1954 р. було створено багатопрофільний галузевий вуз — Українську сільськогосподарську академію, до складу якої в 1957 р. увійшов Київський ветеринарний інститут.

Лебедев С. у збірнику «Вища школа на новому етапі. З досвіду перебудови вищої школи на Україні» [19, с. 86 – 94] аналізує зміни, які відбулися в роботі Української академії сільськогосподарських наук. Насамперед, на основі типових навчальних планів було складено індивідуальні плани для всіх факультетів академії відповідно до зональних умов. В цих планах майже удвоє більше часу відводилося на практичну підготовку студентів. Автор аналізує зміни в лекційних курсах по різних спеціальностям.

Красота В.Ф. у своїй статті [12] пише про значимість нових навчальних планів за яким працювали сільськогосподарські вузи, які були затверджені в 1964 р. Але на його погляд, перш за все потрібно було вивільнити спеціальні курси від другорядного матеріалу, не допускати дублювання у викладі суміжних питань споріднених дисциплін. Говориться в статті про подальші плани розвитку сільськогосподарської вищої освіти та її перспективи. Основне її завдання – значно збільшити якість підготовки випускників вищої сільськогосподарської школи.

Однією з перших праць українських радянських істориків, автори якої торкнулися проблем підготовки кадрів інтелігенції була монографія Ю.А. Курносова та А.Г. Бондаря [24]. В ній дослідники показали особливості підготовки кадрів інтелігенції, на досвіді УРСР, проаналізували перебудову інженерно-технічної, аграрної освіти, вдосконалення роботи університетів, вивчили зміни у комплектуванні вищих та середніх спеціальних навчальних закладів. Автори вказують, що перебудова роботи сільськогосподарських вузів відбувалася, головним чином, шляхом змін навчального процесу, насамперед у напрямі найтіснішого поєднання теоретичного навчання з роботою у господарстві, з організацією практики. На прикладах роботи конкретних сільськогосподарських вузів України показано удосконалення проведення лекцій і лабораторно-практичних занять. Упорядкування мережі вузів, їх навчального профілю, наближення інститутів до виробничої бази, перебудова теоретичного навчання і взагалі всієї роботи вищих сільськогосподарських навчальних закладів створила значно кращі умови для підготовки спеціалістів. Це підтверджує робота Харківського зооветеринарного інституту, який був створений в результаті об'єднання Харківського ветеринарного інституту з Харківським зоотехнічним інститутом. Але в цій справі були і недоліки, зазначають автори. Так, Львівський сільськогосподарський інститут був об'єднаний з Львівським зооветеринарним інститутом і це не привело до бажаних результатів.

Всі дослідники позитивно оцінюють і вихваляють Закон «Про укріплення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР» [25], який був прийнятий в 1958 р. Цей закон вказував на необхідність упорядкування мережі вищих навчальних закладів, наближення вузів до виробництва, збільшення їх кількості в нових промислових районах.

Історіографія 1950 – сер. 1960-х років акцентує увагу, що головним завданням в галузі вищої сільськогосподарської освіти є загальне покращення якості підготовки

спеціалістів на основі тісного зв'язку навчання з виробництвом, правильне розміщення сільськогосподарських вузів в країні, приближення їх до виробництва.

Книга Н. Добровольського «Высшая школа на новом этапе» [21] присвячена питанням перебудови радянської вищої школи, укріпленню її зв'язків з життям, виробництвом. Також розкриваються питання щодо організації навчального процесу. Робився акцент на посилення зв'язків сільськогосподарської школи з виробництвом, на укріплення матеріально-технічної бази вузів, на покращення складу наукових співробітників. Автор вихваляє розвиток вищої школи та її успіхи, всіляко намагається переконати, що СРСР перевершив будь-яку капіталістичну країну по кількості та якості підготовки спеціалістів у вузах.

В.Ф. Немцов у своїй статті [9] з позиції замісника керівника Головного управління сільськогосподарських вузів надає ґрунтовну інформацію щодо стану і перспектив розвитку вищої сільськогосподарської школи. Автор зазначає, що основним завданням сільськогосподарських вузів була підготовка спеціалістів широкого профілю. У зв'язку з цим значно збільшувався набір по основним спеціальностям і скорочувалася підготовка по вузьким профілям. Головна увага акцентується на новому порядку підготовки кадрів в сільськогосподарських вузах, з урахуванням зональних природних і економічних особливостей.

Спираючись на фактичні матеріали науковці стверджують, що в 1950-х рр. спостерігається тенденція розширення заочної та вечірньої форм освіти, залучається до навчання працююча молодь з тим, щоб надати їй відповідну спеціальність без відриву від виробництва. В. Пітов і В. Попов у книзі «Общетеchnические и общенаучные факультеты на Украине» [23] показаний розвиток системи вищої освіти без відриву від виробництва та як відбувалася перебудова вищої заочної освіти. В 1960-х рр. значення системи заочної вищої освіти збільшилося. В цілях корінного покращення підготовки спеціалістів без відриву від виробництва в Україні була змінена система заочної освіти – створені загальнотехнічні та загальнонаукові факультети.

Радянські дослідники вказували і на низку недоліків, які виявилися після перебудови системи вищої сільськогосподарської освіти. В галузі вищої сільськогосподарської освіти не все було створено для того, щоб піднести підготовку спеціалістів до високого рівня. Значного поліпшення вимагала організація виробничої праці студентів, яка в окремих випадках слабо пов'язувалася з теоретичним навчанням, зводилася до чисто фізичної праці. У підготовці спеціалістів ще недостатньо враховувалися зональні особливості.

Що стосується досліджень про підготовку кадрів для сільського господарства, то обмеженість хронологічних рамок і регіональний характер матеріалу не дозволили авторам створити картину розвитку вищої сільськогосподарської освіти в цілому. Однак, це не применшує значимості виконаної роботи з вивчення і узагальнення конкретного матеріалу, визначенню ролі вузів в забезпеченні сільського господарства кадрами агрономів, зоотехніків, інженерів та інших спеціалістів.

Отже, історіографія 1950 – 1960-х років з проблеми розвитку вищої аграрної освіти України мала заангажоване бачення, ідеологічне спрямування і відповідну мето-дологію, що широко використовувалась істориками при оцінюванні розвитку вищої аграрної освіти. Науковий аналіз реального становища вищої аграрної освіти підмінювався возвеличенням партійно-державного керівництва, переоцінювалося значення багатьох його постанов. Науковці зазначеного історіографічного періоду накопичили значний фактичний матеріал, створили досить ґрунтовну картину історії розвитку освітньої сфери, але проаналізували лише окремі аспекти цієї проблеми. Проблема-тика підготовки фахівців-аграрників України у другій половині ХХ століття в історіо-графії 1950 – сер. 1960-х років не була предметом спеціального цілісного дослідження, хоча й знайшла певне висвітлення в історичній літературі зазначених років.

1. *Иванович К.А.* Сельскохозяйственное образование в СССР / К.А. Иванович. – М.: Советская наука, 1958. – 240 с.
2. *Иванович К.А.* Высшая сельскохозяйственная школа в СССР / К.А. Иванович. – М.: Тип. газ. «За родину» в Риге, 1948. – 159 с.
3. *Иванович К.А.* Основы обучения и воспитание в сельскохозяйственной школе / К.А. Иванович. – М.: Сельхозиздат, 1953. – 303 с.
4. *Гатлих Г.А.* Сельскохозяйственные вузы СССР / Г.А. Гатлих. – М.: Высшая школа, 1965. – 368 с.
5. *Коропов В.М.* Ветеринарное образование в СССР / В.М. Коропов. – М.: Гос. изд. с.-х. лит., 16-я тип. Главполиграфгиздата, 1949. – 264 с.
6. *Иванова Г.А.* О подготовке кадров производственно-технической интеллигенции для социалистического сельского хозяйства / Г.А. Иванова. – М., 1962. – 56 с.
7. *Дмитрашко И.И.* Некоторые вопросы подготовки колхозных кадров в новых условиях / И.И. Дмитрашко // Новый этап в развитии колхозного строя. – М., 1959.
8. *Пальчевский В.И.* Опыт пропаганды сельскохозяйственных знаний / В.И. Пальчевский, С.П. Роженко // Вестник высшей школы. – 1956. – № 8. – С. 32 – 33.
9. *Немцов В.Ф.* Шире размах сельскохозяйственного образования на Востоке страны / В.Ф. Немцов // Вестник высшей школы. – 1958. – № 2. – С. 14 – 19.
10. *Кудин Н.Д.* Совершенствовать подготовку специалистов для сельского хозяйства / Н.Д. Кудин // Среднее специальное образование. – 1958. – № 12. – С. 12 – 14.
11. *Колосов А.* Нужды заочного сельскохозяйственного образования / А. Колосов // Коммунист. – 1965. – № 4. – С. 4 – 5.
12. *Красота В.Ф.* Сельскохозяйственное образование на новых рубежах / В.Ф. Красота // Вестник высшей школы. – 1966. – № 12. – С. 7 – 10.
13. *Комаров В.Е.* Экономические основы подготовки специалистов для народного хозяйства / В.Е. Комаров. – М.: Изд-во АН СССР, 1959. – 207 с.
14. *Чуткерашвили Е.В.* Развитие высшего образования в СССР / Е.В. Чуткерашвили. – М.: Высшая школа, 1961. – 357 с.
15. *Елютин В.П.* Высшая школа страны социализма / В.П. Елютин. – М., 1959. – 100 с.
16. *Галкин К.Т.* Высшее образование и подготовка научных кадров в СССР / К.Т. Галкин. – М., Советская наука, 1958. – 176 с.
17. *Ростикус Р.П.* Розвиток і зміцнення вищої школи в західних областях України в післявоєнний період / Р.П. Ростикус. – Чернівці: Вид-во ЧДУ, 1957. – 218 с.
18. *Даденков Ю.М.* Вища і середня спеціальна освіта на Україні / Ю.М. Даденков // Українська радянська культура. – К.: Наукова думка, 1960. – 112с.
19. Вища школа на новому етапі. З досвіду перебудови вищої школи на Україні / В.І. Пітов, В.М. Попов, І.С. Дзюбко / Під ред. М.М. Артинова. – К.: Держполітвидав УРСР, 1961. – 230 с.
20. *Єфименко Г.П.* Важлива державна справа / Г.П. Єфименко. – К.: Вища школа, 1959. – 79 с.
21. *Добровольский Н.С.* Высшая школа на новом этапе / Н.С. Добровольский. – Свердловск: Высшая школа, 1963. – 107 с.
22. *Питов В.И.* Высшая школа Украинской ССР в период перестройки / В.И. Питов. – К.: Высшая школа, 1962. – 201 с.
23. *Питов В.* Общетеchnические и общенаучные факультеты на Украине / В. Питов, В. Попов. – Х.: Изд. ХУ, 1964. – 266 с.
24. *Курносков Ю.О.* У навчанні та праці. Підготовка кадрів інтелігенції в Українській РСР / Ю.О. Курносков, А.Г. Бондар. – К.: Наукова думка, 1964. – 343 с.
25. Закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР» // Радянська школа. – 1959. – № 1. – С. 3 – 15.

References

1. *Ivanovich K.A.* Sel'skohoziaystvennoe obrazovanie v SSSR / K. A. Ivanovich. – М.: Soveckaia nauka, 1958. – 240 s.
2. *Ivanovich K.A.* Vysshaia sel'skohoziaystvennaia shkola v SSSR / K. A. Ivanovich. – М.: Typ. gaz. "Za rodinu" v Rige, 1948. – 159 s.
3. *Ivanovich K.A.* Osnovy obucheniia i vospitanie v sel'skohoziaystvennoy shkole / K.A. Ivanovich. – М.: Sel'hozizdat, 1953. – 303 s.
4. *Gatlih G.A.* Sel'skohoziaystvennye vuzy SSSR / G.A. Gatlih. – М.: Vysshaia shkola, 1965. – 368 s.
5. *Koropov V.M.* Veterenarnoe obrazovanie v SSSR / V.M. Koropov. – М.: Gos. izd. s.-h. lit., 16-ia tip. Glavpoligrafitizdata, 1949. – 264 s.
6. *Ivanova G.A.* O podgotovke kadrov proizvodstvenno-tehnicheskoy intelecencii dlia socialisticheskogo sel'skogo hoziaystva / G.A. Ivanova. – М., 1962. – 56 s.
7. *Dmytrashko I.I.* Nekotorye voprosy podgotovki kolhoznykh kadrov v novykh usloviiah / I. I. Dmytrashko // Novyu etap v razvitii kolhoznogo stroia. – М., 1959. – S. 191 – 203.
8. *Pal'chevskiy B.I.* Opyt propagandy sel'skohoziaystvennykh znaniy / V.I. Pal'chevskiy, S.P. Rozhenko // Vestnik vyshey shkoly. – 1956. – № 8. – S. 32 – 33.

9. *Nemtsov V.F.* Shire rozmah sel'skohoziaystvennogo obrazovaniia na Vostoke strany / V.F. Nemtsov // Vestnik vyshey shkoly. – 1958. – № 2. S. 14 – 19.
10. *Kudin N.D.* Sovershenstvovat' podgotovku specialistov dlia sel'skogo hoziaystva / N.D. Kudin // Srednee special'noe obrazovanie. – 1958. – № 12. – S. 12 – 14.
11. *Kolosov A.* Nuzhdy zaochnogo sel'skohoziaystvennogo obrazovaniia / A. Kolosov // Komunist. – 1965. – № 4. – S. 4 – 5.
12. *Krasota V.F.* Sel'skohaziaystvennoe obrazovanie na novykh rubezhakh / V.F. Krasota // Vestnik vyshey shkoly. – 1966. – № 12. – S. 7 – 10.
13. *Komarov V.E.* Ekonomicheskie osnovy podgotovki spetsialistov dlia narodnogo hoziaystva / V. E. Komarov. – M.: Izd-vo AN SSSR, 1959. – 207 s.
14. *Chutkerashvili E.V.* Razvitie vyshego obrazovaniia v SSSR / E. V. Chutkerashvili. – M.: Vyshaia shkola, 1961. – 357s.
15. *Eliutin V.P.* Vyshaia shkola strany socializma / V. P. Eliutin. – M., 1959. – 100 s.
16. *Galkin K.T.* Vysshee obrazovanie i podgotovka nauchnykh kadrov v SSSR / K.T. Galkin. – M.: Soveckaia nauka, 1958. – 176 s.
17. *Rostykus R.P.* Rozvytok i zmicnennia vyshchoi shkoly v zahidnykh oblastiakh Ukrainy v pisliavoennyi period / R.P. Rostykus. – Chernivtsi: Vud-vo CHDU, 1957. – 218 s.
18. *Dadenkov Ju.M.* Vyshcha i serednia specialna osvita na Ukraini / Ju. M. Dadenkov // Ukrainska radianska kultura. – K.: Naukova dumka, 1960. – 112 s.
19. Vyshcha shkola na novomu etapi. Z dosvidu perebudovy vushchoi shkoly na Ukraini / V.I. Pitov, V.M. Popov, I.S. Dziubko / Pid red. M. M. Artynova. – K.: Derzhpolitvydav URSSR, 1961. – 230 s.
20. *Yefymenko G.P.* Vazhlyva derzhavna sprava / G.P. Yefymenko. – K.: Vyshcha shkola, 1959. – 79 s.
21. *Dobrovolskiy N.S.* Vyshchaia shkola na novom etape / N.S. Dobrovolskiy. – Sverdlovsk: Vyshaia shkola, 1963. – 107 s.
22. *Pitov V.I.* Vyshchaia shkola Ukrainy SSR v period perestroyki / V.I. Pitov. – K.: Vyshchaia shkola, 1962. – 201 s.
23. *Pitov V.* Obshchetekhnicheskie i obshchenauchnye fakultety na Ukraine / V. Pitov, V. Popov. – H.: Izd. KhU, 1964. – 266 s.
24. *Kurnosov Ju.O.* U navchanni ta pratsi. Pidgotovka kadrov inteligentsii v Ukrainy RSR / Ju.O. Kurnosov, A.G. Bondar. – K.: Naukova dumka, 1964. – 343 s.
25. Zakon "Pro zmitsnennia zviazku shkoly z zhyttiam i pro podalshyi rozvytok systemy narodnoi osvity v SRSR" // Radianska shkola. – 1959. – № 1. – S. 3 – 15.

Близнюк Р.О.

Историография высшего аграрного образования Украины в исторической научной литературе 1950 – сер. 1960-х годов.

Проведен историографический анализ исторической научной литературы 50 – сер. 60-х годов XX века относительно высшего аграрного образования Украины. Освещены тенденции, закономерности, подходы к пониманию сущности проблемы указанных лет.

Выявлено, что проблема подготовки кадров сельских специалистов высшей квалификации в этот период поднималась в подавляющем большинстве работ, однако практически отсутствуют комплексные исследования вопросов функционирования и развития высшей сельскохозяйственной школы. Вопросы истории развития высшего сельскохозяйственного образования в УССР исследователи касались вскользь, только в контексте освещения становления и развития целостной системы сельскохозяйственного образования Советского Союза.

Ключевые слова: историография, высшее аграрное образование, высшие сельскохозяйственные учебные заведения.

Blyznyiuk R.O.

The Historiography of Ukraine's Higher Agrarian Education in Historical Scientific Literature of the 1950th – middle 1960ies.

A historiographical analysis of historic-scientific literature of the 50th - mid 60ies of the XXth century on higher agricultural education in Ukraine is carried out. Trends, regularities, approaches to understanding the problem's essence of the mentioned years are elucidated.

It was discovered that the problem of training of rural personnel of highly qualified specialists in this period was explored in most researches, but almost there were no comprehensive analyses of functioning and development of higher agricultural school. Researchers analyzed in passing the problems of the history of the development of higher agrarian education in the USSR, but only in the context of illustration the establishment and development of integrated

system of the Soviet Union's agricultural education. These researches' studies included only separate scattered facts and fragmented examples of condition of Ukraine's higher agrarian education.

The researches' priority theme was the reform of higher agrarian education. The issue of improving the quality of agricultural specialists preparation and the need to change the training programs, that was predetermined by the science progress, trends in socio-political and economic life, raised in the time.

Partial liberalization of socio-political life, the cessation of mass repressions and persecution of scientists had positive influence on the content of scientific works of the first historiographical period. Never the less, such factors as the intervention of the party nomenclature and the state censorship into the development of historical science, the imposition of legalized principles of party membership and class nature on researchers constrained the scientific level of historical studies on problems of higher agrarian education.

Despite the fact that the hypertrophied positive assessments prevailed in historical literature, it contained great amount of actual material, presented the general atmosphere of the day, helped to understand the specific conditions of the Ukraine's high agrarian school, the main problems of its improvement.

The generalization of scientific achievements in the higher education's history is extremely important both for further research in particular, and for the history of the Ukrainian culture and in general.

Keywords: historiography, higher agrarian education, higher agricultural educational institutions.

УДК 94(477) + 338.43"19"

Н.Б. КРАВЧЕНКО

РЕФОРМУВАННЯ ФОРМ ВЛАСНОСТІ ТА ГОСПОДАРЮВАННЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 80-Х – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 90-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

На основі опублікованих та архівних матеріалів визначено особливості реформування форм власності та господарювання у сільськогосподарському виробництві України в другій половині 80-х – першій половині 90-х років ХХ століття.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, сільськогосподарське виробництво, реформування, форми власності, форми господарювання.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Реформа політичної та економічної систем неможлива без докорінного поліпшення форм господарювання в сільськогосподарському виробництві. Тому після проголошення незалежності постало питання про шляхи реформування у другому блоці АПК. Від результативної модер-